

CRI(2022)06
Version hongroise
Hungarian version

ECRI 5. SZÁMÚ ÁLTALÁNOS IRÁNYELV- AJÁNLÁSA

(REVIDEÁLT)

A MUZULMÁNELLENES RASSZIZMUS ÉS DISZKRIMINÁCIÓ MEGELŐZÉSÉRŐL ÉS MEGAKADÁLYOZÁSÁRÓL

ELFOGADVA: 2021. DECEMBER 8.

Strasbourg, 2022. március 1.

Kérjük, vegye figyelembe, hogy ez a dokumentum fordítás. Kétség esetén az eredeti, angol illetve francia nyelvű változat az irányadó

Kiadta:
European Commission against Racism and Intolerance (ECRI)
Council of Europe – 2022
Strasbourg

TARTALOMJEGYZÉK

I.	Preambulum.....	4
II.	Háttér és összefüggések.....	8
III.	Ajánlások	20

I. Preambulum

Az Európai Rasszizmus- és Intolerancia-ellenes Bizottság (ECRI),

Tekintettel az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára;

Tekintettel a Faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezményre;

Tekintettel az Emberi Jogok Európai Egyezményére és különösen annak 14. cikkére;

Tekintettel az Emberi Jogok Európai Egyezményének 12. jegyzőkönyvére, amely a diszkriminációt tiltó általános kikötést tartalmazza;

Tekintettel a Kiberbűnözés elleni egyezmény kiegészítő jegyzőkönyvére, amely a számítógépes rendszereken keresztül elkövetett rasszista vagy idegengyűlölő cselekmények bűncselekménnyé minősítéséről szól;

Emlékeztetve az ECRI 1. számú általános irányelv-ajánlására a rasszizmus, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni küzdelemről; 2. számú (revideált) irányelv-ajánlására a rasszizmus és intolerancia nemzeti szintű leküzdését célzó esélyegyenlőségi szervekről; 6. számú irányelv-ajánlására a rasszista, idegengyűlölő és antiszemita anyagok interneten keresztüli terjesztése elleni küzdelemről; 7. számú irányelv-ajánlására a rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelmet célzó nemzeti jogszabályokról; 8. számú irányelv-ajánlására a rasszizmus elleni küzdelemről a terrorizmus elleni küzdelem során; 10. számú irányelv-ajánlására a rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelemről az iskolai oktatásban és az oktatáson keresztül; 11. számú irányelv-ajánlására a rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelemről a rendfenntartásban; 14. számú irányelv-ajánlására a rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelemről a foglalkoztatásban; és a 15. számú irányelv-ajánlására a gyűlöletbeszéd elleni küzdelemről;

Tekintettel, többek között, az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1162 (1991) számú ajánlására az iszlám civilizációnak az európai kultúrához való hozzájárulásáról; 1605 (2008) számú ajánlására a szélsőségesességgel szembesülő európai muszlim közösségekről; 1743 (2010) számú ajánlására az iszlámról, iszlamizmusról és iszlamofóbiáról Európában; 1887 (2012) számú ajánlására a muszlim nők többszörös megkülönböztetéséről Európában, az esélyegyenlőség érdekében;

Emlékeztetve az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Fehér könyvére a kultúrák közötti párbeszédéről – Egyenlőként együtt élni méltóságban (2008);

Tekintettel az Európai Unió (EU) Tanácsának 2008/913/IB kerethatározatára a rasszizmus és az idegengyűlölet bizonyos formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel való küzdelemről; az EU „Az egyenlőség Uniója” 2020-2025 közötti rasszizmusellenes cselekvési tervére, valamint az EU Bizottság és az EU Alapjogi Ügynöksége munkájára a gyűlölet-bűncselekmények, valamint a muszlimellenes gyűlölet és diszkrimináció elleni küzdelem területén;

Emlékeztetve az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) különmegbízottjának 2017. augusztus 4-i jelentéseire a rasszizmus, a faji megkülönböztetés, az idegengyűlölet és a kapcsolódó intolerancia mai formáiról, különösen a faji megkülönböztetés, az idegengyűlölet és a kapcsolódó intolerancia elleni küzdelemről a terrorizmus elleni küzdelem összefüggésében;

Figyelembe véve az ENSZ vallás- és meggyőződés szabadságával foglalkozó különmegbízottjának 2021. április 13-i jelentését az iszlamofóbia/muzulmánellenes gyűlölet elleni küzdelemről;

Figyelembe véve az Egyesült Nemzetek gyűlöletbeszédre vonatkozó 2019-es stratégiáját és cselekvési tervét;

Emlékeztetve az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala (EBESZ/ODIHR), az Európa Tanács és az ENSZ Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) által kiadott 2011-es iránymutatásra, amelynek címe Az iszlamofóbia kezelése oktatáson keresztül – Útmutató pedagógusoknak a muszlimokkal szembeni intolerancia és hátrányos megkülönböztetés visszaszorítására;

Figyelembe véve az Európa Tanács főtákarára antiszemita, muzulmánellenes és a vallási intolerancia és a gyűlölet-bűncselekmények egyéb formáival foglalkozó különleges képviselőjének, valamint a muzulmánellenes rasszizmus elleni küzdelemmel foglalkozó különmegbízottak/különleges képviselők és koordinátorok kinevezését az ENSZ-en, EBESZ-en és az EU-n belül;

Emlékeztetve a politikai pártok önszabályozó eszközeiben foglalt elvekre;

Abban a meggyőződésben, hogy a vallásoknak egy plurális társadalomban való békés együttélése a vallások közötti egyenlőség és diszkriminációmentesség tiszteletben tartásán alapszik egy demokratikus államban, amelyben az állam törvényei világosan elkülönülnek a vallási intézményektől;

Emlékeztetve, hogy a judaizmus, a kereszténység és az iszlám évszázadokon keresztül kölcsönös befolyást gyakorolt egymásra és az európai civilizációra, valamint felidézve ebben az összefüggésben azt, hogy az iszlám – amely az európai társadalmak szerves része – pozitív módon járult hozzá ezek folyamatos fejlődéséhez;

Mélyszéges sajnálkozással afölött, hogy az iszlámot és a muzulmánokat olykor ellenséges sztereotípiák felhasználásával tévesen ábrázolják, aminek célja, hogy e vallást, a követőit, valamint azokat, akiket így tekintenek, fenyegetésként állítsák be;

Visszautasítva minden, az iszlámot determinisztikusan értelmező szemléletet, és elismerve e vallás gyakorlásában meglévő nagy mértékű sokféleséget;

Megfigyelve a muzulmánellenes gyűlölet és hátrányos megkülönböztetés jelentős fokozódását az Európa Tanács számos tagállamában, és hangsúlyt helyezve arra, hogy ezt a fokozódást a jelenség jelenkori formái is kifejezik, melyek szorosan követték a világ egyidejű fejleményeit, nevezetesen: a 2001. szeptember 11-i terrortámadásokat; az ezt követő fokozott erőfeszítéseket a terrorizmus elleni küzdelem terén; a közel-keleti helyzetet és a muszlim többségű országokból Európába irányuló növekvő migrációt;

Abban a szilárd meggyőződésben, hogy a rasszizmus elleni harc részeként aktívan fel kell lépni a muszlim közösségekkel szemben megnyilvánuló gyűlölettel és előítéletekkel szemben, amelyek különféle rejtett formákban nyilvánulnak meg, nem csupán negatív attitűdökben, de – különböző mértékben – hátrányosan megkülönböztető cselekedetekben, gyűlöletbeszédben és gyűlölet-bűncselekményekben is;

Elutasítva minden olyan cselekményt és megnyilvánulást, amelyben a vallással indokolják az erőszakot és a szélsőségeséget;

Mélyszéges sajnálkozással afölött, hogy a muszlim közösségeket összességében érintő hamis vádak elterjednek anélkül, hogy különbséget tennének a muszlimok és a vallás áruhájába bújó szélsőségesek között;

Hangsúlyozva az Európa Tanács tagállamainak felelősségét annak biztosításában, hogy a terrorizmus megelőzése és az azzal szembeni küzdelem ne legyen negatív hatással egyetlen etnikai, vallási vagy nyelvi csoportra sem;

Emlékeztetve arra, hogy a tagállamoknak előnyben kell részesíteniük társadalmuk új tagjainak kétirányú folyamatként történő integrációját, és biztosítaniuk kell régóta sokszínű lakosságuk befogadását, megakadályozva a társadalom egyes szegmensei részéről a terrorizmus vagy a vallási szélsőségeség elleni küzdelem által vagy a növekvő migráció kihívásainak kezelése során kiváltott hangulatra adott rasszista, diszkriminatív vagy idegengyűlölő válaszokat;

Figyelembe véve, hogy a muzulmánellenes rasszizmusnak és diszkriminációnak gyakran van egy kereszteződéses dimenziója, amely több alapon is működik, mint amilyen például a vallás, a nemzeti vagy etnikai származás és a nem;

Mély aggodalommal figyelve a muszlim, különösen a hitüket kinyilvánító nők elleni nemi alapú bántalmazás növekvő tendenciáját;

Hangsúlyozva, hogy egy demokratikus társadalomban a véleménynyilvánítás szabadságának lehetővé kell tennie a vallással és meggyőződéssel kapcsolatos kérdésekről folytatott nyílt vitát, ugyanakkor emlékeztetve arra, hogy bármely vallási csoport elleni gyűlöletbeszéd nem egyeztethető össze ezzel a szabadsággal;

Megfigyelve, hogy az internetet egyre inkább használják a muszlimellenes gyűlölet és előítéletek terjesztésének eszközeként, és hogy a közösségi hálózatok nem tettek hatékony intézkedéseket a platformjaikkal való e veszélyes visszaélések megakadályozására;

Abban a meggyőződésben, hogy ezekre a jelenségekre adekvát válasz csak az európai társadalmak valamennyi érintett szereplőjének összehangolt erőfeszítéseivel alakítható ki, beleértve a különböző közösségek képviselőit, vallási vezetőket, tudósokat, civil társadalmi szervezeteket és más kulcsfontosságú intézményeket, ideértve az oktatás, sport, valamint a kultúra és politika területén működőket is;

Hangsúlyozva, hogy a muzulmánellenes gyűlölet és előítéletek elleni küzdelemre irányuló erőfeszítéseknek ki kell terjedniük, minden elkövető tekintetében és minden áldozat javára a rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni jogi rendelkezések alapos alkalmazására, különös hangsúlyt fektetve a rasszista erőszakra való felbujtás, valamint a faji megkülönböztetés elleni rendelkezésekre;

Továbbá azzal a meggyőződéssel, hogy ezeknek az erőfeszítéseknek ki kell terjedniük a párbeszéd és az együttműködés előmozdítására is a társadalom különböző szegmensei között helyi és nemzeti szinten, beleértve a kulturális, etnikai és vallási közösségek különböző tagjai közötti párbeszédet és együttműködést, az interkulturális megközelítésekből merítve;

Határozottan hangsúlyozva az oktatás szerepét a tolerancia és az emberi jogok tiszteletben tartásának előmozdításában, és ezáltal a muszlimellenes rasszizmus és hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelemben is;

Hangsúlyozva annak szükségességét, hogy a kormányok az oktatáson keresztül proaktívan kezeljék a muszlimellenes rasszizmust és diszkriminációt, biztosítva, hogy az oktatási rendszerek kialakítsák a tanulók és a hallgatók ellenállását a muzulmánellenes gyűlölettel és előítéletekkel szemben, és hatékonyan reagáljanak a muszlimellenes rasszizmus és diszkrimináció eseteire az oktatási környezetben;

Hangsúlyozva, hogy a meggyőződések sokfélesége a pluralista társadalmakon belül értéket jelent, és hogy a többhitű és interkulturális társadalom elve együtt jár a vallások azon hajlandóságával, hogy együtt létezzenek abban a társadalomban, amelynek részét képezik;

Hangsúlyozva valamennyi vallás hozzájárulását a társadalmi kohézió előmozdításához, valamint a tagállamok azon kötelezettségét, hogy minden vallást egyenlő alapon tiszteljenek; Úgy döntött, hogy megújítja a muszlimokkal szembeni intolerancia és diszkrimináció elleni küzdelemről szóló 5. számú általános irányelv-ajánlását, összhangban a hatékony egyenlőségre vonatkozó ütemtervvel, melyet a 25. évfordulója alkalmából készített.

II. Háttér és összefüggések

Általános megjegyzés

1. Az ECRI megbízatása és jelen általános irányelv-ajánlás (Irányelv-ajánlás) célja a muszlimellenes rasszizmus nyilvános kifejezésre juttatásának megelőzése és megakadályozása. Ebben az összefüggésben azt is fontos hangsúlyozni, hogy míg az ECRI Irányelv-ajánlásai az Európa Tanács tagállamainak nemzeti hatóságaihoz szólnak, a muszlimellenes rasszizmus és diszkrimináció megelőzését és leküzdését a társadalom minden tagjának felelősségeként kell értelmezni.
2. Az európai társadalmak változatos etnikai, vallási, történelmi és filozófiai hátterekből kialakult gazdag kulturális szövetet alkotnak, amelynek szerves és tisztességgnek örvendő részei a muszlimok, akik ahhoz évszázadok óta hozzájárultak. Ennek ellenére sürgető igény merült fel 2000 óta a muszlimokkal szembeni rasszizmus és diszkrimináció megelőzésével és leküzdésével kapcsolatos új kihívások tudatosítása terén. Ez az igény fokozódott az Al-Kaida 2001. szeptember 11-i terrortámadása óta, a migránsok, köztük a muzulmán migránsok Európába érkező közelmúltbeli megnövekedett számával, valamint az idegengyűlölő, ultranacionalista populisták és mozgalmak megerősödésével. Ezek a tendenciák mind az erőszakos, mind az erőszakmentes és egyre általánosabbá váló muszlimellenes cselekmények és retorika jelentős fokozódásához vezettek. A muszlimellenes gyűlölet és előítéletek gyakran dominálnak a társadalomban, átszövik az intézményi, politikai, társadalmi és gazdasági életet. Ezen túlmenően, miközben a kormányok bírálták és bírálják a muzulmánellenes gyűlöletkeltést Európában, nemzeti és európai szinten hiányzik az egyértelmű, határozott és jól koordinált válasz a megelőzés és a fenntartható leküzdés érdekében.

A. Történelmi alakulás

3. A muszlimok és az iszlám története Európában, az európai történelem részeként, éppoly összetett, mint amilyen hosszú.¹ Az iszlám, a judaizmus és a kereszténység ugyanazokból a gyökerekből nőtt ki, és közös értékeket vall. Ez az összekapcsolódás az Európa Tanács tagállamainak történelmében is nyilvánvaló. Egyesek számára a muszlimokkal és az iszlámmal való érintkezés évszázadokon átívelő. Mások számára ezek a tapasztalatok viszonylag újak. Sok tagállamban a muszlim közösségek kisebbségben vannak, míg más tagállamok maguk is muszlim többségű társadalmak. Ez azonban nem változtat azon a tényen, hogy az iszlám és a muszlim közösségek az európai történelem alkotóelemei.
4. A 7. és 16. század között, különösen a keresztes hadjáratok vagy a rekonkvizta összefüggéseiben, a muszlimokat és az iszlámot „másként” vagy „ellenségként” ábrázolták. A későbbi gyarmati, orientalista ábrázolások, amelyek némelyike ma is fennáll, civilizációs szempontból alsóbbrendűnek mutatták be a muszlimokat, megerősítve a homogén hazai „mi” képét. A gyarmatosítás káros és maradandó következményei az elmúlt évtizedekben mély hatást gyakoroltak a muszlimokkal és az iszlámmal szembeni negatív értelmezésre is. Számos globális esemény és probléma, beleértve a polgári zavargásokat és a különböző régiókban zajló nemzetközi konfliktusokat, befolyásolta a muszlimok és általában az iszlám jelenkori ábrázolását és felfogását.

¹ Lásd még: Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése (PACE), 1162. ajánlás (1991), Az iszlám civilizáció hozzájárulása az európai kultúrához.

5. Az Egyesült Államokban 2001. szeptember 11-én az Al-Kaida támadásait a muszlimokkal és az iszlámmal kapcsolatos negatív sztereotípiák felerősödésének „vízválasztó pillanataként” jellemezték. A negatív vélemények tovább erősödtek az úgynevezett ISIS (Daesh) és más terrorista csoportok által különböző régiókban, köztük Európában elkövetett támadások után.² E szörnyű cselekményekre adott válaszbán és a kiváltó okaik kezelésében jelentkező ijesztő kihívásokkal szembesülve a tagállamok több szinten is határozott lépéseket tettek. Több terrorizmusellenes politika és az azokhoz kapcsolódó diskurzus azonban mély hatást gyakorolt a negatív sztereotípiák kialakítására és felerősítésére, ami a muszlimellenes érzület jelenlegi formáihoz vezetett. Ezzel párhuzamosan a muszlim többségű konfliktusos régiókból Európába irányuló nagyobb mértékű bevándorlás gyakran vezetett ahhoz, hogy a „muszlim” szó szinonimává vált a migráns, menedékkérő és menekült kifejezésekkel, illetve a közbeszédben is ilyen értelemben használják pejoratív módon. Ugyanakkor az iszlamizmusnak nevezett – a politikai szélsőségesesség vallási álcába bújt formájaként értelmezett³ – jelenség miatti aggodalmak is felerősítették a muszlimellenes érzelmeket.

B. Keretfogalmak és definíciók

6. Noha nemzeti vagy etnikai származásukban, nyelvükben és állampolgárságukban, valamint vallási irányultságukban és gyakorlatukban nagy változatosság figyelhető meg, a muszlimokat ma mégis gyakran és helytelenül homogén, monolitikus csoportként ábrázolják. A „muzulmán” identitásnak ez a reduktív és statikus értelmezése az elmúlt évtizedekben felerősödött. A legtöbb muzulmánellenes diskurzusban Európa-szerte, amint azt az ECRI országos jelentéseiben rögzíti, a „muzulmánok” sztereotípiája nagyrészt négy fő, egymással összefüggő jellemzővel társul, nevezetesen: idegenség, elmaradottság, fenyegetés és kulturális összeegyeztethetlenség az alapvető európai értékekkel, mint például az emberi jogokkal és a demokráciával. Az ilyen sztereotípiák könnyen fordulhatnak át muzulmánellenes rasszizmusba és diszkriminációba, ha velejárójuk, hogy bizonyos közösségeket úgy mutatnak be, mint amelyek annyira eltérőek egymástól, hogy együttélésük nem lehetséges. Az ECRI véleménye szerint a nemzeti/etnikai vagy vallási csoportok összeférhetetlenségén alapuló ideológiák hasonló mértékű veszélyt jelentenek a társadalmi kohézióra, mint a „faji” felsőbbrendűségeen alapuló ideológiák.⁴
7. A muszlimellenes gyűlöletet és diszkriminációt az úgynevezett „fajiasodás” lencséjén keresztül is kell vizsgálni.⁵ Az ECRI monitoring munkája rámutatott, hogy a muzulmánellenes érzelmek egyidejűleg működtetik a „másság” meghatározására használt különféle különbségjelzőket, beleértve a vallást, az etnikai vagy nemzeti hátteret. Azzal, hogy a muszlimság – tényleges vagy vélt – identitásjelzővé válik, a muszlimok fizikai megjelenésük, vallási vagy kulturális jellemzőik alapján is „fajivá válhatnak”, függetlenül attól, hogy magukat muszlimnak vallják-e vagy sem. Ezen túlmenően különbségek mutatkoznak abban, ahogyan a muszlim férfiakat és nőket fajiasítják. Míg a muszlim férfiakat és nőket egyaránt erőszakos tevékenységekkel

² Lásd: Európa Tanács, PACE, 2090 (2016) határozat a nemzetközi terrorizmus leküzdéséről az Európa Tanács normáinak és értékeinek védelme mellett, különösen a 7. és 8. szakaszok.

³ Lásd: Európa Tanács, PACE, 1743 (2010) határozat az iszlámról, az iszlamizmusról és az iszlamofóbiáról Európában, 20. szakasz. Ez az Irányelv-ajánlás az „iszlamista” kifejezést az iszlám aktivistákra vonatkozóan használja: nem minden muszlim iszlamista (csak egy kisebbség az). Az ECRI nyomatékosan kiemeli, hogy ezt semmilyen módon nem szabad félreérteni vagy rosszul értelmezni a muszlimokkal szembeni előítélet, diszkrimináció vagy gyűlölet igazolásaként.

⁴ ECRI éves jelentés (2010): 12. §.

⁵ Lásd az ECRI Véleményét a „fajiasodás” fogalmáról (2021), különösen az 5. §-t.

társítják, a muszlim nőket gyakran elnyomottnak, passzívnak, értelmileg csökkentnek és cselekvőképtelennek ábrázolják.

8. Hivatkozva a rasszizmus és a faji megkülönböztetés leküzdésére irányuló nemzeti jogszabályokról szóló 7. általános irányelv-ajánlásra, és a rasszizmus abban rögzített meghatározására támaszkodva, miszerint: „az a meggyőződés, hogy egy ok, például „faj”⁶, bőrszín, nyelv, vallás, nemzetiség vagy etnikai származás igazolja egy személy vagy személyek csoportja iránti megvetést, vagy egy személy vagy személyek csoportja felsőbbrendűségének képzetét”⁷, az ECRI úgy véli, hogy a rasszizmus keretei alkalmasak a muszlimok vagy a muszlimoknak tekintett személyek elleni gyűlölet és diszkrimináció jelenségeinek minősítésére. Továbbá úgy véli, hogy ez a minősítés fontos lépés a jelenségeknek mint a rasszizmus sajátos formájának teljes körű felismerése és megértése felé, a rasszizmus definíciójával összhangban.⁸
9. Ebben az összefüggésben, bár az iszlamofóbia kifejezés mára beépült a politikai szókészletbe, és megnőtt a közpolitikai jelentősége, rendszeresen megkérdőjelezzik, különösen a használatának esetleges nem szándékolt következményeivel, valamint állítólagos politikai és ideológiai kiaknázásával kapcsolatban, ami az iszlám észszerű bírálatától való elrettentéshez vezethet, és ezzel veszélyezteti a szólásszabadsághoz való jogot. A „muzulmánellenes gyűlöletet” és a „muzulmánellenes előítéletet” is gyakran alkalmazzák. Az ECRI azt is megjegyzi, hogy e kifejezések használatáról szóló terjedelmes szakirodalom és hosszas viták ellenére hiányzik a jelenségek általánosan elfogadott terminológiája és definíciója. A jelen irányelv-ajánlás alkalmazásában az ECRI a jelenségekre muszlimellenes rasszizmusként és diszkriminációként hivatkozik a fentiekben feltárt okok miatt, miközben a „muzulmánellenes gyűlölet” és „muzulmánellenes előítélet” kifejezéseket használja a gyűlöletbeszéd és az erőszak, valamint a muszlimok vagy muszlimoknak vélt személyek elleni diszkriminációs cselekmények komplexitásának és sokféleségének jellemzésére.
10. Az ECRI megjegyzi, hogy minden kirekesztési dinamikához hasonlóan a muszlimellenes rasszizmus is erősen kontextusfüggő, és időben és térben változhat. Mint ilyen, nem egyetlen rasszizmus létezik, hanem különböző kontextus-specifikus rasszizmusok, amelyek – implicit vagy explicit módon – nemcsak egyéni attitűdökben és cselekvésekben, hanem strukturálisan a szakpolitikai kezdeményezésekben vagy intézményi szerkezetekben is megnyilvánulhatnak. Ezek a megnyilvánulások magukban foglalják az előítéleteket, a megbélyegzést, a diszkriminációt (beleértve a profilalkotást), a gyűlöletbeszédet és a gyűlölet-bűncselekményt, valamint a kirekesztést az élet olyan kulcsfontosságú területein, mint az oktatás, a foglalkoztatás és a lakhatás.
11. A tolerancia a vallásszabadság alapját képező központi elv, amely lehetővé teszi a kohézióra képes közrend fenntartását. Világunk kulturái gazdag sokféleségének, kifejezési formáinknak és emberi mivoltunknak a tiszteletére, elfogadására és megbecsülésére utal.⁹ Ezzel szemben a vallásszabadságnak több dimenziója van, és összefonódik más emberi jogokkal, beleértve a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védelemhez való jogot is. Az intolerancia tényleges vagy vélt muszlimok által

⁶ Mivel minden ember ugyanahhoz a fajhoz tartozik, az ECRI elutasítja a különböző „fajok” létén alapuló elméleteket. Az ECRI azonban ezt a kifejezést annak biztosítására használja, hogy azokat a személyeket, akiket általában és tévesen „másik fajhoz” tartozónak tekintenek, ne zárják ki a szükséges védelem alól. Lásd az ECRI 7. számú irányelv-ajánlását a rasszizmus és a faji megkülönböztetés leküzdésére irányuló nemzeti jogszabályokról.

⁷ ECRI 7. számú irányelv-ajánlás, 1.a.

⁸ Lásd például az EU rasszizmus elleni cselekvési tervét a 2020–2025-ös időszakra.

⁹ Az UNESCO-nyilatkozat a tolerancia alapelveiről (1995), 1. cikk. Ugyanez a cikk azt is rögzíti, hogy a tolerancia „nemcsak erkölcsi kötelesség, hanem politikai és jogi követelmény is”.

tapasztalt formái néha kizárólag a muszlim hívőkkel szembeni vallási intolerancia formái. Míg az iszlám leszűkített változatával és a muszlimokkal szembeni előítéletek nagy szerepet játszanak a muzulmánellenes rasszizmusban, a vallási intolerancia, ahol a vallást elsősorban problémának tekintik, gyakran kifejezésre jut az iszlámról mint az alapvető emberi jogokkal eredendően ellentétes vallásról alkotott nézetekben, beleértve a szólásszabadsághoz és a nemek közötti egyenlőséghez való jogot.

12. Az ECRI megjegyzi, hogy a muszlimellenes rasszizmus nem mindig redukálható pusztán egy „vallással” szembeni ellenségeskedésre, és szorosan kapcsolódik a kirekesztés más formáihoz, amelyek átfedhetik a bevándorlóellenes érzelmeket, az idegengyűlöletet, a nemmel vagy társadalmi osztállyal kapcsolatos elfogultságot. Más szóval, a muzulmánellenes rasszizmus többretegű és interszekcionális. Sok esetben a (a muszlim többségű országokból érkező) menekülteket, menedékkérőket és migránsokat „muszlimoknak” tekintették, mivel ez utóbbiakat gyakran nemcsak vallási hovatartozásuk, hanem feltételezett etnikai vagy nemzeti hovatartozásuk alapján is definiálják. Ezenkívül az európai muszlimokat időnként „idegennek” tartott vallási identitásuk alapján migránsoknak tekintik. Másrészt pedig a látható vallási szimbólumokat viselő muszlim nők vagy a fekete muszlimok fokozottan ki vannak téve a diszkriminációnak, a gyűlöletbeszédnek és az erőszaknak a nemek, a vallások és/vagy a bőrszín metszéspontja miatt – vagy külön ezen identitások bármelyike alapján (pl. szexizmus¹⁰ és fekete-ellenes rasszizmus).
13. Az interszekcionalitás fogalma kifejezi azt a módot, ahogyan a „több identitásalap” egymásra hat a kirekesztés és az ellenségeskedés tapasztalataiban.¹¹ Ezért nagy jelentőséggel bír a diszkrimináció két vagy több kombinált formája vagy az alárendeltségi rendszerek közötti interakció következményeinek megragadásában, és megvizsgálja, ahogyan ezek hozzájárulnak az egyenlőtlenség rétegződéséhez.¹² Az ECRI ezért ezt a fogalmat létfontosságúnak tartja a muszlimellenes rasszizmus jelensége összetettségének megértéséhez.

C. A muzulmánellenes rasszizmus és diszkrimináció jelenlegi formái

14. A muzulmánellenes rasszizmus három fő tengely mentén működik: becsmérítő sztereotípiák és gyűlölet, beleértve a gyűlöletből fakadó erőszakot is; a hátrányos helyzet ciklusai; valamint a kultúra és a vallás tagadása, sőt eltörlése. Ez a jelenség nem csak az interperszonális ellenségeskedésben vagy diszkriminációban nyilvánul meg, hanem strukturális is lehet.¹³

- *Megbélyegzés*

15. A „másikká tétel” (othering) folyamata gyakran elsőprő általánosításokkal kezdődik. Az iszlámnak a kifejezetten európai normákkal és értékekkel szembeni külső „fenyegetésként” való rutinszerű ábrázolása miatt a muszlimok egyre inkább bűnbakká és megbélyegzetté váltak. Ezt a növekvő tendenciát tovább súlyosbította az

¹⁰ Ezzel kapcsolatban lásd az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának CM/Rec(2019)1 ajánlását a tagállamoknak a szexizmus megelőzéséről és leküzdéséről.

¹¹ EU – Európa Tanács, FRA – EJEB, Kézikönyv az európai megkülönböztetésmentességi jogról (2018), p. 59.

¹² Jelentés a nemi és faji megkülönböztetéssel foglalkozó szakértői csoport üléséről, az Emberi Jogi Főbiztos Hivatala (OHCHR) és az Egyesült Nemzetek Női Fejlesztési Alapja (UNIFEM), az ENSZ Nők Fejlesztési Osztálya (DAW) (2000).

¹³ A strukturális diszkrimináció átszövi társadalmaink működését, és olyan normákon, rutinokon, attitűdökön és magatartásmintákon keresztül feje ki hatását, amelyek akadályt állítanak az esélyegyenlőség és a tényleges egyenlőség elérése útjába. A jelen irányelv-ajánlással összefüggésben úgy definiálható, mint „a társadalmi struktúrákban megjelenő olyan diszkriminatív attitűdök és magatartásformák mintája, amelyek tudatosan vagy öntudatlanul akadályokat állítanak a muszlimok elé”.

iszlamizmustól¹⁴ való félelem, valamint a szélsőséges és erőszakos iszlamista¹⁵ mozgalmak¹⁶ térnyerése, az állítólagosan az iszlám nevében elkövetett terrortámadások, amelyeket gyakran használnak fel arra, hogy a muszlimokat általában úgy ábrázolják, mint akik nem akarnak és nem tudnak integrálódni az európai társadalmakba, és ezért fenyegetést jelentenek a biztonságra nézve.¹⁷

16. Úgy ábrázolni a muzulmánokat és meggyőződéseiket, mint akik nem szerves részei a társadalomnak, hanem veszélyforrások, a muszlimellenes rasszizmus fenntartását táplálja. Az ECRI véleménye szerint ez a retorika gyakran csak az első lépés a muszlimokkal szembeni diszkrimináció és kirekesztés felé, ami éles ellentétben áll az emberi jogok¹⁸ egyetemességével, és a muszlimellenes előítéletek veszélyes „normalizálásához” vezet.¹⁹ Ezért a terroristák, vallási és politikai szélsőségesek, másrészt a muzulmán lakosság egésze közötti helytelen párhuzamok vonása mérgező légkör kialakulásához vezet, amelyről valószínűsíthető, hogy az elutasítás és ellenségesség érzését váltja ki a muszlim közösségekkel szemben, illetve azokban elidegenedést szül, figyelmen kívül hagyva a mindennapi valóságukat.

¹⁴ Lásd az 5. bekezdést.

¹⁵ *ibid.*

¹⁶ Például terrorcsoportok, mint az Al-Kaida, az ISIS (Daesh) és hasonló szereplők.

¹⁷ ECRI éves jelentés (2014): 14. §.

¹⁸ ECRI éves jelentés (2019): 13. §.

¹⁹ ECRI éves jelentés (2018): 14. §.

17. A muszlimokról kialakult, egyre inkább elterjedő felfogás az európai társadalmak legalábbis néhány szegmensében, amely úgy látja őket, mint egy „gyanús közösséghez”, vagyis egy olyan közösséghez tartozókat, amely erőszakos cselekményekben való részvétellel gyanúsítható pusztán azért, mert a muszlimoké²⁰, kizárólag a velük szemben mélyen gyökerező előítéletek okán, hozzájárult a muszlimellenes rasszizmus és diszkrimináció különböző megnyilvánulásaihoz. Sok muszlim vagy annak vélt személy (beleértve az arab vagy dél-ázsiai származású, nem muszlim személyeket is) Európa-szerte panaszkodik a bűnüldöző szervek²¹ faji profilalkotásnak²² minősülő gyakorlatai miatt, és amiatt, hogy indokolatlanul terrorellenes intézkedéseknek²³ és eljárásoknak vagy határellenőrzéseknek vetik alá őket.²⁴ Amint azt az ECRI több országos jelentése is kimutatta, a terrorellenes jogszabályok különösen negatív hatással vannak a fiatal muszlim vagy muszlimnak vélt férfiakra, akiket rendszeresen megállítanak és átkutatnak, még akkor is, ha esetükben nem merül fel jogellenes magatartás²⁵ megalapozott gyanúja. Ugyanígy, a látható vallási szimbólumokat, például fejkendőt viselő muszlim nőket, valamint a szakállas és/vagy hagyományos ruházatú muszlim férfiakat is olykor a terrorizmushoz kapcsolódóként ábrázolják. Ezek a példák is rávilágítanak a lehetséges nemi alapú feltételezésekre, amelyek a terrorizmusellenes stratégiák kidolgozása során felmerülnek.
18. Az ECRI elismeri, hogy az Európa Tanács tagállamai létfontosságú szerepet játszanak lakosságuk terrorizmus elleni védelmében. Hangsúlyozza azonban, hogy a terrorizmus megelőzése és leküzdése nem válhat a rasszizmus, a faji megkülönböztetés és az intolerancia kibontakozásának ürügyévé.²⁶ Az állami hatóságok gyakran elmulasztják felmérni a diszkrimináció kockázatát a terrorizmusellenes intézkedések megtervezése és végrehajtása során, valamint azt, hogy ezek az intézkedések milyen hatást gyakorolhatnak a gyakorlatban a különböző csoportokra és közösségi kapcsolatokra. Aggodalomra ad okot, hogy az ilyen intézkedések több országban aránytalanul nagy mértékben célozhatnak és érinthetnek bizonyos kisebbségi csoportokat, köztük a

²⁰ A biztonságpolitikai kockázati mutatók arra vonatkozóan, hogy egy muszlim személy fenyegetőnek minősül-e, a következők lehetnek: naponta ötszöri imádkozás, szakáll növesztése, jótékonyági szervezeteknek való adományozás, haddzon vagy umrah-n való részvétel.

²¹ A jelen irányelv-ajánlás alkalmazásában a bűnüldöző szervek vagy hatóságok belső biztonsági szolgálatokat is magukban foglalhatnak.

²² Lásd az ECRI 11. számú irányelv-ajánlását a rasszizmus és a faji megkülönböztetés ellen a rendfenntartás területén folytatott küzdelemről, amelyben a faji profilalkotást a következőképpen határozzák meg: „A rendőrségnek – objektív és észszerű indoklás nélkül – az olyan okokhoz való folyamódása, mint a faj, bőrszín, nyelv, vallás, nemzetiség vagy nemzeti vagy etnikai származás, az ellenőrzési, megfigyelési vagy nyomozási tevékenységek során”.

²³ A terrorizmus elleni küzdelem „egész társadalomra vonatkozó megközelítése” összefüggésében a muszlim közösségek több társadalmi szereplő fűrkésző figyelmével szembesülhetnek, akiknek feladatához tartozik a „radikalizálódás jeleinek” észlelése, beleértve a tanárokat, szociális munkásokat, egészségügyi személyzetet és más egészségügyi szakembereket, szomszédokat és családtagokat, közösségi vezetőket és vallási alapú csoportok tagjait (ENSZ különmegbízott az emberi jogok és alapvető szabadságjogok támogatásáról és védelméről a terrorizmus elleni küzdelem során (2020), A/HRC/43/46; 32. §).

²⁴ ECRI éves jelentés (2015): 22. §; Lásd még: EU, FRA (2017), Second European Union Minorities and Discrimination Survey Muslims – Selected findings (Második felmérés az Európai Unió kisebbségeiről és azokkal szembeni hátrányos megkülönböztetésről, Muszlimok – Egyes megállapítások).

²⁵ ECRI 11. számú irányelv-ajánlása a rasszizmus és a faji megkülönböztetés ellen a rendfenntartás területén folytatott küzdelemről, Indoklás; 44. §; UN, CERD, 36. számú általános ajánlás a rendfenntartó erők faji profilalkotásának megelőzéséről és leküzdéséről, CERD/C/GC/36 (2020).

²⁶ ECRI 8. számú irányelv-ajánlása a rasszizmus elleni küzdelemről a terrorizmus elleni küzdelem során, Preambulum.

muszlimokat.²⁷ Az ECRI véleménye szerint ez a helyzet nemcsak a jogaik megsértése nagyobb kockázatának teszi ki a muszlimokat, hanem hozzájárul a velük szembeni vagy a velük azonosított személyekkel szembeni gyanakváshoz, és ellentétes a befogadó társadalmak kialakítására tett erőfeszítésekkel.

19. A muszlim közösségek tagjai számos alkalommal jelentették az ECRI-nek, hogy frusztrálónak, megfélemlítőnek és sértőnek találják, hogy rendszeresen és nyilvánosan kell kifejteniük terrorellenes álláspontjukat, a szólásszabadság vagy más emberi jogok iránti elkötelezettségüket pusztán muszlim származásuk miatt és azért, hogy elfogadható állampolgárnak tekintsék őket.
20. Monitoring munkája során az ECRI megfigyelte, hogy a muszlimellenes retorika már nem korlátozódik a társadalom peremére, hanem ma már a mainstream politikusok is felkarolják, amit fokoz a növekvő idegengyűlölő populista diskurzus.²⁸ Azokban az ultranacionalista populista mozgalmakban, amelyek azt állítják, hogy az európai országok állítólagos iszlamizációja ellen tiltakoznak, gyakran keverednek a muzulmánellenes rasszizmus különböző szempontjai az általános idegengyűlölő diskurzussal politikai előnyök megszerzése érdekében.²⁹ Ebben a tekintetben, különösen a 2015-től kezdődő Európába irányuló migrációval összefüggésben, több politikus bevándorlásellenes diskurzushoz folyamodott azért, hogy előítéletet és általában a muszlimokkal szembeni gyűlöletet szítson. Az ilyen politikusok különösen a választási kampányok keretében korbácsolták fel a muszlimok iránti gyűlöletet, kihasználva a migránsok nagyobb mértékű mozgása miatt felmerülő aggodalmakat.³⁰ Ez széles körben elterjedt bizalmatlanságot eredményezett a muszlimokkal szemben, beleértve azokat is, akik Európában születtek vagy éltek már hosszú ideje, sőt generációk óta, és intoleráns attitűdöket gerjesztett és tartott fenn egyes nem muszlimok körében.
21. A politikai diskurzus mellett a muszlimokat vagy muszlimnak vélt személyeket célzó gyűlöletbeszéd is egyre több országban fokozódott a nyomtatott és sugárzott médiában. Egyes felületek a muszlimokat fenyegetésként vagy problémaként jelenítik meg általános témák mentén, beleértve a muszlim/iszlám szavak állandósult összekapcsolását olyan kifejezésekkel, mint a terrorizmus vagy a szélsőségesesség. Ezek a szenzációhajhász sajtójelentési gyakorlatok a muszlimokat idegen „Másikként”, többek között az európai értékekre leselkedő fenyegetésként pozicionálják. A sztereotip képek ilyen használata ellentétben áll az etikus újságírás elveivel. Ennek ellensúlyozására a média szerkesztői függetlenségének sérelme nélkül törekedni kell a megbélyegzett személyekről szóló alternatív narratívák lehető legszélesebb körben történő terjesztésére, pozitív, megalapozott, jól tájékozott színben tüntetve fel őket, amely meggyőzően kérdőjelezi meg a kedvezőtlen ábrázolásukat.³¹ A média döntő szerepet játszik ebben. Ezzel kapcsolatban az ECRI többször is hangsúlyozta annak fontosságát, hogy valódi párbeszédet kell kialakítani a muszlim közösségekkel, és intézkedéseket kell hozni az iszlámról és a muszlim közösségekről a nyilvánosság felé közvetített kép

²⁷ ENSZ különmegbízott a rasszizmus, a faji megkülönböztetés, az idegengyűlölet és a kapcsolódó intolerancia mai formáiról (2017), A/72/287: 7. §; Lásd még: EU, FRA (2021), (EU) 2017/541 irányelv a terrorizmus elleni küzdelemről: Az alapvető jogokra és szabadságokra gyakorolt hatás.

²⁸ ECRI éves jelentés (2016): 18. §.

²⁹ ECRI éves jelentés (2014): 15. §.

³⁰ ECRI éves jelentés (2017): 14. §.

³¹ Lásd még: ECRI 15. számú irányelv-ajánlása a gyűlöletbeszéd elleni küzdelemről; Indoklás; 96. §.

megvitatása érdekében, valamint a diverz médiaszakemberek bevonásának előmozdítása érdekében, amivel a narratíva belülről kérdőjelezhető meg.³²

22. Ezenkívül az elmúlt években fokozódott és továbbra is igen elterjedt a különösen a muszlimokat célzó online gyűlöletbeszéd.³³ Különösen a közösségi média platformjain szaporodnak a lázító muszlimellenes narratívák, amelyek kiterjednek a muszlim közösségek démonizálására, a muszlimokat Európa „megszállóiként” emlegető összeesküvés-elméletekre, a Covid-19 világjárványra jellemző diskurzusokra és a muszlimok elleni erőszakra való felbujtásra. Azok az emberek, akik az online szférában beazonosíthatóan muzulmánok, azt is tapasztalhatják, hogy muszlim identitásukat a virtuális térben célozzák, sértésnek és fenyegetésnek teszik ki, még olyan témákkal összefüggésben is, amelyeknek semmi közük a hitükhöz vagy közösségükhöz, ami egyeseket eltántorít az online részvételtől. Az ECRI megfigyelése szerint az online gyűlöletbeszéd fokozódását többnyire külső fejlemények, például terrortámadások, vagy olyan nyilatkozatok szítják vagy „váltják ki”, amelyek feszültséget keltenek azáltal, hogy nem tesznek különbséget egy vallás bírálata és a vallás követőinek sértegetése között.
23. Az ECRI úgy véli, hogy a gyűlöletbeszéd alkalmazása elleni fellépésnek az egyének és a személyek csoportjainak védelmét kell szolgálnia, nem pedig bizonyos ideológiákat vagy vallásokat, illetve a gyűlöletbeszéd korlátozásaival nem szabad visszaélni többek között a vallási meggyőződések bírálatának elnyomására.³⁴ Ebben a tekintetben, bár a muszlimellenes retorikát mindig el kell ítélni, meg kell különböztetni az iszlám bírálatától. A kettő közötti különbségtétel alapvető fontosságú, mert az iszlám bírálatára alkalmas tér kiiktatása a demokratikus vita sérelmével járna és elfojtaná a véleménynyilvánítás szabadságát.³⁵

- *Hátrányos megkülönböztetés*

24. Az ECRI jelentései kimutatták, hogy a muzulmánellenes rasszizmus az élet különböző területein és a hatóságokkal való kapcsolatokban is megmutatkozhat az elterjedt diszkrimináció formájában. Szemléltetésképpen, egy EU-szerte végzett felmérésben tíz muszlimból körülbelül négy (39%) számolt be diszkriminációról, míg minden ötödik jelezte, hogy a vallás volt az elsődleges motiváció.³⁶ Például azok a személyek, akiknek neve azt sugallja, hogy muszlimok, széles körben beszámoltak arról, hogy

³² ECRI éves jelentés (2017): 15. §.

³³ Lásd például az Európa Tanács főtitkárának az antiszemita, muzulmánellenes és egyéb formájú vallási intoleranciával és gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó különleges képviselője által végzett 2021-es felmérés eredményeit.

³⁴ ECRI 15. számú irányelv-ajánlása a gyűlöletbeszéd elleni küzdelemről; Preambulum. Lásd még a PACE 1510 (2006) határozatát a véleménynyilvánítás szabadságáról és a vallási meggyőződés tiszteletben tartásáról; 1805(2007) számú PACE-ajánlás a személyek elleni, vallási alapon történő gyalázkodásról, vallási sértésekről és gyűlöletbeszédéről.

³⁵ Az ECRI megjegyzi, hogy bármely vallás, köztük az iszlám, valamint annak vezetőinek vagy gyakorlatainak bírálata nem a követőivel szembeni diszkrimináció, hanem része a véleménynyilvánítás szabadságának, amely az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikkében foglalt alapvető emberi jog. Ugyanakkor a szólásszabadsághoz való jog felelősségteljes gyakorlása nem lépheti túl az elfogadható kritika határait, amint azt az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította. A Bíróság ítélezési gyakorlata továbbá megerősítette, hogy a véleménynyilvánítás szabadságához való jog nem védi az erőszakra és diszkriminációra való felbujtást, a negatív sztereotípiákat vagy egy bizonyos csoport, például a muszlimok elleni közvetlen sértést. Lásd: Norwood kontra Egyesült Királyság (23131/03), 2004. november 16-i határozat; Soulas és társai kontra Franciaország (15948/03), 2008. július 10-i határozat; Féret kontra Belgium (15615/07), 2009. július 16-i ítélet; Le Pen kontra Franciaország (18788/09), 2010. május 7-i határozat. Az ECRI megjegyzi továbbá, hogy a Bíróság több alkalommal rögzítette, hogy a vallással összefüggésben a tagállamoknak kötelességük elnyomni bizonyos magatartásformákat vagy megnyilvánulásokat, amelyek mások számára indokolatlanul sértőek és profánok. Lásd például: E.S. kontra Ausztria (38450/12. sz., 2018. október 25-i ítélet), 21., 43. pont.

³⁶ EU, FRA (2017), *op. cit.*

nehézségekbe ütköztek a toborzási folyamatok során, többek között azért, mert muszlimként azonosították őket. A foglalkoztatás hiánya vagy korlátozott kilátásai nemcsak gazdasági kirekesztéshez vezethetnek, hanem kiszolgáltatottabbá is tehetik a muszlimokat, különösen a fiatal muszlimokat, és potenciálisan elszigetelhetik őket a társadalomtól. Községi szinten az elmúlt évtizedekben különféle nemzeti és szubnacionális kontextusokban jogszabályi intézkedéseket fogadtak el, amelyek részben diszkriminatívnak minősülő korlátozásokat rögzítenek a vallási öltözet viselésére, a mecsetek, minaretek építésére, a halál élelmiszer-előállításra és az állampolgársághoz való hozzáférésre vonatkozóan.

25. Az ECRI többször is megfigyelte, hogy a látható vallási szimbólumokat, például a fejkendőt viselő nők különösen ki vannak téve a munkahelyi diszkriminációnak és zaklatásnak mind nemi, mind vallási okok miatt.³⁷ Valójában a látható vallási szimbólumokat viselő muszlim nők heves viták középpontjába kerültek az európai társadalmakban. Az ilyen jelképek viselését szabályozó egyre több jogszabályi intézkedés tovább szította ezt a vitát. Bár az ilyen törvények minden vallási szimbólumra vonatkoznak, állítólag a muszlim nők aránytalanul viselik a hatásukat. Emellett a jelentések szerint az ezekkel a kezdeményezésekkel kapcsolatos nyilvános vita még a törvényeknél is károsabb hatással van a muszlim nőkre, akiket elnyomottnak, alárendeltnek és eltartottnak ábrázolnak, ami erősíti a sztereotípiákat, és nem fordít kellő figyelmet ezek önmegértésére és cselekvőképességére.
26. A muszlim nők számára a legnagyobb nehézséget a vallásos ruha viselésére vonatkozó választás hatása jelenti, mivel ez a választás gyakran indokolatlan korlátozásokhoz vezet számos területen, különösen az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésben. Ezek az akadályok mélyen érintik a muszlim nők életét, és megakadályozzák őket abban, hogy teljes mértékben kiaknázzák potenciáljukat, ami nemcsak személyes, hanem társadalmi szinten is alapvető veszteség. Az ECRI véleménye szerint a muszlim nők megbélyegzése és kirekesztése az elszigeteltség érzését táplálhatja egy nagyobb közösségen belül, elmélyítheti az emberek közötti megosztottságot és akadályozhatja a befogadó társadalmakat.
27. Az ECRI azt is megjegyzi, hogy úgy tűnik, a vitákat különösen a teljes (burka vagy nikáb révén történő) fátyolozás általános tilalma és más kapcsolódó ügyek fokozták, amelyeket nemzetközi bírásokodás elé, például az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB)³⁸, az Európai Unió Bírósága³⁹ és az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága⁴⁰ elé terjesztettek. Bár a joggyakorlatban eltérő nézetek figyelhetők meg a vallásos öltözködés korlátozásával kapcsolatban, az utóbbira felhozott érvek közé tartozik a nők

³⁷ Lásd ECRI 14. számú irányelv-ajánlása a rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelemről a foglalkoztatásban; Indoklás.

³⁸ Az arcfátyolokkal kapcsolatos ítélezési gyakorlat tekintetében lásd: S.A.S. kontra Franciaország (43835/11), 2014. július 1-i ítélet; Belcacemi és Oussar kontra Belgium (37798/13), 2017. július 11-i ítélet; Dakir kontra Belgium (4619/12), 2017. július 11-i ítélet. Az ítélezési gyakorlatban sok egyéb mellett az általános iskolai tanárok és egyetemi oktatók, egyetemi hallgatók, iskolások, kórházi dolgozók esetei is megtalálhatók. Lásd – többek között – Dahlab kontra Svájc (42393/98), Elfogadhatóság, 2001. február 15.; Leyla Şahin kontra Törökország [GC], (44774/98), 2005. november 10-i ítélet; Köse és társai kontra Törökország (26625/02), 2006. január 24-i határozat; Dogru kontra Franciaország (27058/05) és Kervanci kontra Franciaország (31645/04), 2008. december 4-i ítélet; Ebrahimian kontra Franciaország (64846/11), 2015. november 26-i ítélet; Osmanoğlu és Kocabaş kontra Svájc (29086/12), 2017. január 10-i ítélet.

³⁹ C-157/15, Samira Achbita, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra G4S Secure Solutions NV és 188/15 Bougnaoui és Association de défense des droits de l'homme (ADDH) v, Micropole Univers, az Európai Unió (EUB), 2017. március 14.; C-804/18 és C-341/19, IX kontra WABE eV és MJ kontra MH Müller Handels GmbH, EUB, 2021. július 15.

⁴⁰ Yaker kontra Franciaország (2747/2016), 2018. július 17.; Hebbadi kontra Franciaország (2807/2016), 2018. július 17.

méltóságának, valamint a nők és férfiak közötti egyenlőségnek a védelme, a közbiztonság biztosítása, a társadalmi interakció megőrzése és az „együttélés” feltételeinek garantálása.

28. Az ECRI elismeri az államok jelentős mérlegelési jogkörét a vallás megnyilvánulásával kapcsolatos kérdésekben és az erre vonatkozó korlátozásokat illetően, amint azt az EJEB is megerősítette, és emlékeztet továbbá arra, hogy minden olyan jogszabálynak, amely tilalmat vezet be, tiszteletben kell tartania a jogszerűség, arányosság és semlegesség elvét, törvényes célt kell követniük, és mentesnek kell lenniük a hátrányos megkülönböztetés minden formájától. Ebben a tekintetben az ECRI hangsúlyozza az összes vallási csoporttal szembeni egyenlő bánásmód fontosságát, és úgy véli, hogy az ilyen jogszabályok hátrányosan befolyásolhatják az érintett közösség befogadását, közvetett és interszekcionális diszkriminációhoz vezethetnek, ami a muszlim nők és lányok felelősséggel való felhatalmazása és önmegvalósítása akadályozásának jelentős kockázatával jár, miközben ezzel párhuzamosan marginalizálják őket.
29. Különböző nemzeti környezetekben és az egyesülési szabadságot védő törvények ellenére a muszlim civil társadalom szereplőit kormányzati korlátozásoknak vetették alá, beleértve a bezárási végzéseket is. A gyanús közösségek fent említett koncepciójával összhangban ez megtörténhet az ilyen intézkedéseket indokoló szilárd bizonyítékok hiányában is. Az ilyen bezárások – vagy a bezárással való fenyegetés – hatása azzal a kockázattal jár, hogy indokolatlanul korlátozzák a muszlim közösségek egyesülési szabadságát és a civil részvételük lehetőségét. Az államok emellett beavatkoztak a muszlimok azon képességébe, hogy diszkriminációmentesen gyakorolhassák hitüket, például a mecsetek építésének megakadályozása által.⁴¹
30. Ebben az összefüggésben az ECRI úgy véli, hogy a tagállamoknak a pluralizmus, a tolerancia és a széles látókörűség integrálóbba céljait kell követniük, és olyan intézkedéseket kell keresniük, amelyek kiemelik azon társadalmak sokszínűségét, amelyeknek a muszlimok szerves részét képezik. Az ECRI véleménye szerint a vallási követelményeknek való észszerű engedés adott esetben ⁴² biztosíthatja azt is, hogy a muszlimok megkülönböztetés nélkül gyakorolják a vallásszabadsághoz való jogukat, valamint pozitív hatást gyakorolhat az integrációra és a társadalmi kohézióra.
31. Az ECRI véleménye szerint a muzulmánokkal szembeni előítéletek bizonyos személyeket a muszlim vallással és kultúrával kapcsolatos elégtelen ismereteik vagy muszlimellenes sztereotípiák alapján vagy mindkettő okán tartanak fogva. Gyakran korlátozottak és elfogultak az ismeretek az iszlámról, és hiányzik a tájékozott szemléletmód a muszlimokról. Tekintettel az oktatás fontos szerepére és szocializációs funkciójára, a muzulmánellenes rasszizmusról és diszkriminációról szóló tanítást be kell építeni az iskolai tantervekbe az állampolgárságról, az emberi jogokról, a toleranciáról és a rasszizmus elleni küzdelemről szóló átfogóbb tananyagok részeként. Az ECRI hangsúlyozza, hogy a becsmérlés és a negatív vallási sztereotípiák ellen az oktatáson keresztül folytatott küzdelem a muzulmánellenes sztereotípiák kezelésének és az ezekkel való egyenletes és kimért szembeszállásnak a legjobb módja.⁴³ Az ilyen inkluzív

⁴¹ Az ENSZ vallás- és meggyőződés szabadságával foglalkozó különmegbízottja (2021), A/HRC/46/30, 27. §.

⁴² Lásd ezzel kapcsolatban az Európa Tanács 1928 (2013) számú PACE-határozatát a vallással és meggyőződéssel kapcsolatos emberi jogok védelméről, valamint a vallási közösségek erőszaktól való védelméről, 9.9. pont, és az intolerancia és diszkrimináció ellen Európában folytatott küzdelemről szóló 2036 (2015) határozatot, különös tekintettel a keresztényekre, 2. §.

⁴³ EBESZ/ODIHR, Európa Tanács és UNESCO, Útmutató pedagógusoknak a muszlimokkal szembeni intolerancia és hátrányos megkülönböztetés visszaszorítására: Az iszlamofóbia kezelése az oktatáson keresztül (2011); p. 23-

oktatási intézkedések erősíthetik a fiatalok ellenállását az erőszakos szélsőséges üzenetekkel szemben, és elősegíthetik az identitás és az összetartozás pozitív érzését.

32. A kultúrák közötti párbeszéd ösztönzése ugyanilyen kulcsfontosságú a közösségek és az egyének egymáshoz való közelítésében, valamint az egyenlő méltóság és kölcsönös tisztelet biztosításában.⁴⁴ Ebben az összefüggésben az ECRI különösen fontosnak tartja a muszlimellenes rasszizmus és diszkrimináció leküzdésére adott helyi politikai válaszokat. Ez a megközelítés pozitívan áll hozzá a muzulmán közösségekhez, valamint más hitet valló közösségekhez a bizalom, a kohézió és a pozitív interkulturális interakciók kiépítése céljából, előnyként és nem fenyegetésként kezelve a sokféleséget.

- *Gyűlölet-motivált erőszak*

33. Az ECRI monitoring jelentései kimutatták a muszlimok elleni gyűlölet-motivált erőszak elterjedtségét. A muszlimellenes támadások a muszlim temetők, vallási épületek és mecsetek megszenteltségétől a muszlim vagy muszlimnak vélt férfiak elleni sértő viselkedésen, fenyegetésen, fizikai támadáson át a gyilkosságokig és halálos terrortámadásokig terjednek. Számos európai országból származó adatok utalnak arra, hogy a muszlim nők gyakran válnak az erőszak célpontjaivá, amely gyakran az arcfátyol és fejkendő lehúzásával vagy leköpéssel jár. Az ECRI mindig határozott fellépésre szólít fel az ilyen támadások megelőzésére és megbüntetésére, mivel az ilyen jellegű nyilvános megaláztatás aláássa az emberi méltóságot, félelmet és elszigeteltséget kelt, valamint akadályozza az integrációt és befogadást.⁴⁵ Amint fentebb megjegyeztük, a muszlim férfiak és nők egyaránt muszlimellenes gyűlöletbeszédnek voltak kitéve az online és offline szférában, bántalmazás és ellenségeskedés célpontjaivá váltak, és bizonyítékok utalnak arra, hogy a muszlimellenes ellenséges incidensek várhatóan növekednek az olyanok által elkövetett terrortámadások után, akik azt állítják, hogy mindezt az iszlám nevében teszik.
34. Összességében elmondható, hogy a muszlimok elleni erőszakos incidensek mértékét gyakran nem dokumentálják és nem jelentik. Az áldozatok és a tanúk rendszerint tartózkodnak ezeknek az incidenseknek a bejelentésétől a megtorlástól való félelem vagy a hatóságokba vetett bizalom hiánya miatt. Az ECRI megjegyzi, hogy ha a hatóságok nem reagálnak megfelelően a muszlimok elleni gyűlölet-bűncselekményekre, az az ilyen cselekmények megismétlődéséhez vezethet, és a büntetőeljárás elmaradásából akár a büntetlenség üzenete olvasható ki. Ezzel összefüggésben az ECRI többször is hangsúlyozta, hogy lépéseket kell tenni annak biztosítása érdekében, hogy az igazságszolgáltatás hatékonyan működik a muszlimellenes gyűlölet-bűncselekményekkel szemben.⁴⁶ Ide tartozik többek között az incidensek hatékony nyomon követése és nyilvántartása, az egységes és megbízható adatok gyűjtése, a bűnüldöző szervek és az ügyészségi szolgálatok kapacitásának növelése az elfogultságból származó bűncselekmények hatékony azonosítása és kivizsgálása érdekében, az áldozatokat támogató mechanizmusok kialakítása és bizalomépítő intézkedések alkalmazása, amivel javítható a rendőrség és a muszlim közösségek közötti kapcsolat.

D. A muszlimokra gyakorolt hatás

31. Lásd még: ECRI 10. számú irányelv-ajánlását a rasszizmus és a faji megkülönböztetés ellen az iskolai oktatásban és az oktatáson keresztül folytatott küzdelemről.

⁴⁴ Lásd: Európa Tanács, Fehér könyv a kultúrák közötti párbeszédéről (2008).

⁴⁵ ECRI éves jelentés (2018): 15. §.

⁴⁶ EBESZ-ODIHR, A muszlimellenes gyűlölet-bűncselekmények megértése és a muszlim közösségek biztonsági igényeinek kezelése (2020).

35. A muszlimellenes rasszizmus nagy hatással van a muszlim személyekre, közösségekre és a szélesebb társadalomra. Egyéni szinten a muszlimellenes rasszizmus dehumanizáló emocionális és pszichológiai hatásai közé tartozik a félelem és a kiszolgáltatottság érzése, a tagadás, a harag, a megaláztatás és a csökkentértékűség érzése. Sok muzulmán nyomást érez vallási identitása eltitkolására vagy visszafogására, hogy kevésbé legyen azonosítható muszlimként, vagy „mérsékeltebbnek” tűnjön azért, hogy csökkentse az állam és a nyilvánosság gyanakvását, elkerülje a támadásokat, illetve gyakorolja cselekvőképességét és emberi jogait. Továbbá előfordul, hogy a muszlim emberek korlátozzák mozgásukat és/vagy tudatosan elkerülnek bizonyos helyzeteket, ahol muszlimellenes gyűlölet vagy előítélet célpontjai lehetnek. A célponttá válástól és a folyamatos veszélytől való félelem nagyobb lelki sérülést okozhat, mint a muszlimellenes rasszizmus diszkrét, közvetlenül megtapasztalt esetei. A bizonyítékok arra is utalnak, hogy azoknál a gyerekeknél, akik rasszista cselekményeknek szemtanúi, és az identitás kinyilvánításában öncenzúrát érzelnek, nagyobb valószínűséggel alakulnak ki szociális-érzelmi problémák felnőtté válásuk során, mint azoknál, akik nem tapasztalnak ilyeneket.
36. A muzulmánellenes rasszizmus és diszkrimináció a muszlimok berögződött kirekesztéséhez vezet, valós következményei átszövik a mindennapi életüket több téren is: a lakhatás gyengébb színvonala; alacsonyabb jövedelemszint; magasabb rátájú és hosszabb ideig tartó munkanélküliség; ha mégis foglalkoztatják őket, akkor kevésbé kívánatos munkakörökben; rosszabb egészségügyi eredmények; alacsonyabb iskolai végzettség, még olyan esetekben is, amikor a helyzet egyébként megelőzhető. Fontos, hogy ennek a kirekesztésnek hosszú távú hatásai vannak, túllépnek az egyéni és közvetlen társadalmi közegén, és generációkon átívelően meghatározzák a közösségek életesélyeit.
37. Ami a társadalmi-politikai részvételt illeti, a muszlim közösségek „biztonságossá tétele” negatívan hatott szólásszabadságukra, egyesülési szabadságukra és politikai részvételükre. Az ilyen gyakorlatok különösen elrettentő hatással voltak a fiatal muszlimok és a muszlim civil társadalmi szereplők társadalmi-politikai részvételére. Sőt, azoknak, akiket indokolatlanul „gyanúsítottként” szűrték ki, együtt kell élniük azzal a traumával, hogy így kezelik őket; ide tartoznak a muszlim iskolás gyerekek. A muszlim közösségeken belül a látszólag terrorizmusellenes céllal kidolgozott politikák vagy gyakorlatok antagonisztikus légkört teremthetnek, és ezáltal csökkenthetik a bizalmat, ami egyes gyűlölet-bűncselekmények bejelentésének elmaradásához, az elidegenedéshez és a társadalmi megosztottság kialakulásához vagy súlyosbodásához vezet. Az ECRI véleménye szerint annak biztosítása, hogy a muzulmán közösségek saját társadalmukhoz tartozónak érzik magukat, elengedhetetlen a társadalmi kohézió biztosításához, valamint e közösségek néhány tagja marginalizálódásának, kirekesztésének, sőt radikalizálódásának megakadályozásához.

III. Ajánlások

Az ECRI megjegyzi, hogy a muszlimellenes rasszizmus és diszkrimináció szintjeit és formáit illetően jelentős eltérések észlelhetők az Európa Tanács tagállamaiban. A következő ajánlások, amelyek az ECRI országos monitoring munkájának vonatkozó megállapításait is figyelembe veszik, nem értelmezendők „minden esetben alkalmazható” megközelítésként. Céljuk, hogy felsorolják azokat az intézkedéseket, amelyeket a kormányoknak meg kell fontolniuk, és ha szükséges, az érintett közösségekkel együttműködve adaptálniuk országuk körülményeihez.

Az ECRI azt ajánlja a tagállamok kormányainak, hogy:

A. Irányelvek és intézményi koordináció

1. kiemelt prioritásként kezeljék a muzulmánellenes rasszizmus elleni küzdelmet, meghozva minden szükséges intézkedést annak valamennyi nyilvános kifejezése elleni küzdelem érdekében, függetlenül annak eredetétől;
2. biztosítsák, hogy a muszlimellenes rasszizmus elleni fellépések külön cselekvési tervként vagy egy átfogó rasszizmus elleni cselekvési tervbe integráltan következetesen megfelelő helyet kapjanak a rasszizmus elleni küzdelemre irányuló fellépések között;
3. biztosítsák, hogy a muszlimellenes rasszizmus és diszkrimináció elleni küzdelem minden (nemzeti, regionális, helyi) közigazgatási szinten megtörténjen, és elősegítsék a társadalom különböző (különösen politikai, jogi, gazdasági, társadalmi, vallási, oktatási és kulturális) ágazataiból származó szereplők széles körének bevonását ezekbe az erőfeszítésekbe;
4. jogszabályokat fogadjanak el a muszlimellenes rasszizmus és diszkrimináció leküzdésére, figyelembe véve az ECRI-nek a rasszizmus és faji megkülönböztetés elleni küzdelem nemzeti jogszabályairól szóló 7. számú irányelv-ajánlásába foglalt ajánlásait;
5. vizsgálják felül a terrorizmus vagy a szélsőségesesség elleni küzdelemmel kapcsolatos törvényeket és politikákat annak biztosítása érdekében, hogy ezek közvetlenül vagy közvetve ne diszkriminálják a muszlimokat, és helyezték hatályon kívül a diszkriminatívnak tekintett jogi rendelkezéseket és szabályozásokat;
6. rendszeresen értékeljék a terrorizmus és a szélsőségesesség elleni jogszabályok és politikák muszlim közösségekre gyakorolt hatását, az alapvető jogok és a nemek közötti egyenlőség szemszögéből is, és gondoskodjanak arról, hogy az ilyen jogszabályok és politikák alkalmazása által különösen érintett csoportokkal alaposan konzultáljanak, azokat bevonják az alkalmazást érintő vitákba;
7. biztosítsák az interszekcionalitás elvének beépítését minden egyenlőségi politikába, beleértve a rasszizmussal és a muszlimokkal szembeni diszkriminációval foglalkozókat is;
8. tudatosítsák a köztisztviselőkben azt, hogy figyelni kell a muszlimok és közösségeik elleni strukturális megkülönböztetés minden formájára, illetve azokat kezelni kell, különösen az oktatás, a foglalkoztatás, a lakhatás, az áruhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, a nyilvános helyekhez való hozzáférés és a mozgásszabadság területén;
9. adott esetben nemzeti koordinátorokat, valamint decentralizált szintű koordinátorokat nevezzenek ki a muszlimellenes rasszizmus és diszkrimináció elleni küzdelemre irányuló erőfeszítések felügyeletére és koordinálására, akik kapcsolódási pontot képeznek a kormányzati szolgálatok, a bűnüldöző szervek és más érintett állami szervek (pl. az oktatás és

a kultúra területén), valamint a muszlim közösségek és intézmények között, és akik más nemzeti koordinátorokkal egyeztetnek annak biztosítása érdekében, hogy a tagállamok következetes, összehangolt politikákat folytassanak;

10. adott esetben független szakértői csoportot vagy bizottságot hozzanak létre, amelynek feladata a muszlimellenes rasszizmus és diszkrimináció nemzeti szintű figyelemmel kísérése, valamint a megelőző intézkedésekre és az ellenintézkedésekre vonatkozó szükséges ajánlások megtétele;

11. átfogó, nemek szerint lebontott egyenlőségi adatokat gyűjtsenek és tegyenek közzé, hogy elősegítsék a rendszerszintű problémák és a muszlimellenes rasszizmusra és diszkriminációra adott szakpolitikai válaszok prioritási területeinek beazonosítását;

12. teljes körűen vonják be a nemzeti esélyegyenlőségi testületeket a muszlimellenes cselekmények elleni küzdelem, monitoring, adatgyűjtés, panaszok és kérelmek meghallgatása és elbírálása folyamatába, valamint a jogalkotó hatóságoknak a vonatkozó jogszabályok elfogadásával kapcsolatosan nyújtott tanácsadásba, az ECRI 2. számú, a rasszizmus és intolerancia nemzeti szintű leküzdését célzó esélyegyenlőségi szervekről szóló revideált általános irányelv-ajánlásába foglaltak szerint;

13. azon tagállamok esetében, amelyek ezt még nem tették meg, írják alá és ratifikálják az Európa Tanács számítástechnikai bűnözésről szóló egyezményéhez csatolt 2003. évi kiegészítő jegyzőkönyvet, amely a számítógépes rendszereken keresztül elkövetett rasszista vagy idegengyűlölő cselekmények bűncselekménnyé minősítéséről szól;

14. támogassák a legjobb gyakorlatok koordinációját és cseréjét a muzulmánellenes rasszizmus és diszkrimináció megelőzése és leküzdése terén a különböző nemzetközi szervezetek, például az Európa Tanács, az EBESZ, az Európai Unió és az Egyesült Nemzetek Szervezete között;

B. Megelőzés

15. kövessék nyomon a közpolitikai intézkedéseket olyan tevékenységek kidolgozása céljából, amelyek elősegítik a muszlimok befogadó és holisztikus képviseletét a társadalomban és arra ösztönzik a politikai döntéshozókat, hogy biztosítsák az egyenlőséget, értékeljék a sokszínűséget, támogassák a pozitív interakciót és az aktív állampolgárságot, valamint a politikáik kialakításában való részvételt;

16. ösztönözzék a politikai szereplőket, véleményformálókat és más közéleti személyiségeket, hogy lépjenek fel határozottan nyilvánosan a muszlimellenes rasszizmus ellen, emeljenek szót⁴⁷ annak különböző megnyilvánulásai ellen, beleértve annak minden jelenlegi formáját, és tegyék egyértelművé, hogy a muszlimellenes rasszizmust soha nem fogják eltűnőni;

17. tegyék meg a szükséges intézkedéseket a muszlimokkal szembeni hátrányos megkülönböztetés megszüntetésére az oktatáshoz való hozzáférés terén;

18. tegyenek intézkedéseket, szükség esetén jogalkotási jellegűeket is, a muszlimokkal szembeni hátrányos megkülönböztetés leküzdésére a munkához jutás terén és a munkahelyen;

19. ösztönözzék a köz- és a magánszektor munkaadóit, hogy alakítsanak ki és alkalmazzanak „magatartási kódexeket” a muszlimokkal szembeni diszkrimináció leküzdése

⁴⁷ Lásd még az ECRI 15. számú irányelv-ajánlását a gyűlöletbeszéd elleni küzdelemről, különösen a 4.g. ajánlást.

érdekében a munkához jutásban és a munkahelyen, és adott esetben törekedjenek a szóban forgó társadalom sokszínűségét reprezentáló munkahelyek létrehozására;

20. vizsgálják meg, hogy a muszlimok elszenvednek-e vallásuk miatti hátrányos megkülönböztetést és társadalmi kirekesztést, és a helyi közösségekkel egyeztetve dolgozzanak ki politikákat az ilyen jelenségek kezelésére;

21. biztosítsák, hogy a muszlim vallású személyek hátrányos megkülönböztetés nélkül gyakorolhassák a vallásszabadsághoz való jogukat, ideértve azt is, hogy a közigazgatási szervek gondoskodnak a mindennapi gyakorlatukban, ahol szükséges, a vallási követelmények észszerű kielégítéséről, annak érdekében, hogy biztosítsák a védelmet a közvetett diszkriminációval szemben;

22. fordítsanak különös figyelmet a muszlim nők helyzetére, akiket nemi, vallási, nemzeti vagy etnikai származáson alapuló interszekcionális diszkrimináció érhet, és tegyenek konkrét és hatékony intézkedéseket befogadásuk biztosítása érdekében;

23. ösztönözzék és támogassák a kutatási projekteket és a muszlimellenes rasszizmus és diszkrimináció független nyomon követését;⁴⁸

24. biztosítsák, hogy a büntető igazságszolgáltatási szervek az európai ügynökségek és más nemzetközi szervezetek által bevált gyakorlatként elfogadott bontott formában gyűjtsenek adatokat a muszlimellenes incidensekről és bűncselekményekről annak érdekében, hogy következetes és folyamatos adatokat szolgáltatassanak a bűnözés csökkentésére irányuló politikákhoz;⁴⁹

25. vizsgálják meg, hogy a bűnüldöző szervekre irányadó vagy az általuk elfogadott szabályozás negatív hatással van-e a muszlimokra, és számoljanak fel minden olyan, a bűnüldöző szervek által alkalmazott gyakorlatot, amely faji profilalkotásnak minősül, beleértve az új és fejlődő technológiák használatát is;⁵⁰

26. szabályozzák az internetes cégeket, beleértve a közösségi hálózatokat, a távközlési szolgáltatókat és az internetszolgáltatókat, hogy hatékony rendszereket hozzanak létre a muzulmánellenes gyűlöletbeszéd online megfigyelésére és megállítására,⁵¹ összhangban a nemzetközi emberi jogi normákkal,⁵² és együttműködjenek a közösségi hálózatokkal olyan kezdeményezésekben, különösen az oktatás területén, amelyek elősegíthetik a muszlimokról és az iszlámról szóló kiegyensúlyozott narratívák terjesztését a közösségi média platformjain;

27. biztosítsák helyi, regionális és nemzeti szinten a folyamatos képzést a rendőrök, ügyészek és a bírói testület számára a muzulmánellenes rasszizmus megelőzésével és leküzdésével kapcsolatosan, ideértve a muzulmánellenes gyűlölet-bűncselekmények

⁴⁸ Lásd még a 33. ajánlást lent.

⁴⁹ Lásd például az EBESZ/ODIHR A gyűlölet-bűncselekmények elleni információs eszköztárát.

⁵⁰ ECRI 11. számú irányelv-ajánlása a rasszizmus és a faji megkülönböztetés ellen a rendfenntartás területén folytatott küzdelemről, I. fejezet; ENSZ, CERD, 36. számú általános ajánlás a rendfenntartó erők faji profilalkotásának megelőzéséről és leküzdéséről, CERD/C/GC/36 (2020), pp. 12, 31-36. Lásd még az UNESCO Ajánlását a mesterséges intelligencia etikájára vonatkozóan (2021).

⁵¹ Lásd például az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) a *Sanchez kontra Franciaország* ügyben hozott ítéletét, amelyben a Bíróság megállapította, hogy a politikust, akit büntetőeljárásban bírsággal sújtották azért, mert nem tett azonnali intézkedést a gyűlöletkeltő tartalmak nyilvános közösségi profiljáról való eltávolítására, nem védi az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikke (EJEB 2021, 45581/15; 2021. szeptember 2.).

⁵² Lásd: Európa Tanács, a Miniszteri Bizottság CM/Rec (2018) 2. számú ajánlása a tagállamoknak az internetes közvetítők szerepéről és felelősségéről.

felismerését és nyilvántartását, amiről az európai ügynökségek és más nemzetközi szervezetek is bevált gyakorlatként állapodtak meg;⁵³

28. segítsék elő a muszlim élet és a muszlim történelem sokszínűségének megismerését, valamint a muzulmán személyek, közösségek és kultúra pozitív hozzájárulását az európai társadalmakhoz, beleértve az iszlám európai történetének kiegyensúlyozott és objektív bemutatását az oktatási tantervekben, tankönyvekben és digitális eszközökben, a vallási és kulturális történetek, valamint az egyes vallási, etnikai és kulturális csoportokkal szembeni ellenségeskedés felfogásának torz értelmezéseitől mentesen;⁵⁴

29. biztosítsák, hogy az iskolai hitoktatás tiszteletben tartja a kulturális pluralizmust, és gondoskodik ezzel a céllal a tanárképzésről;

30. biztosítsák, hogy az iskolaigazgatók, tanárok és más munkatársak megfelelően felkészültek az iskolákban és más oktatási intézményekben – beleértve a felsőoktatási intézményeket is – zajló muszlimellenes zaklatás és támadások hatékony kezelésére, célzott képzetek és anyagok révén;

31. releváns és hatékony oktatási politikákat és tevékenységeket tervezzenek meg a muzulmánellenes rasszizmus és diszkrimináció jobb megértésének elősegítése, valamint a muzulmánellenes általánosítások megkérdőjelezése érdekében azáltal, hogy (i) felvilágosítják a tanulókat és a hallgatókat a muszlimellenes rasszizmusról és diszkriminációról, (ii) megelőzik a muszlimellenes rasszizmust az oktatáson keresztül, és (iii) reagálnak a muszlimellenes incidensekre;⁵⁵

32. biztosítsák, hogy a muszlimellenes rasszizmusról és diszkriminációról szóló felvilágosítás a megfelelő tudományterületeken elérhető legyen a megfelelő korú tanulók és hallgatók számára a formális és nem formális oktatásban, beleértve a felnőttoktatást és a tanárképzést is;

33. támogassák az olyan tudományos kutatásokat, amelyek célja olyan egyének és csoportok támogatása, akiket különösen fenyeget az a kockázat, hogy a muszlimellenes gyűlölet áldozataivá válnak, használják fel a narratívákat, amelyek a muszlimellenes rasszizmus nyilvánosan megfogalmazott mai tapasztalatain alapulnak, és dolgozzanak ki ellennarratívákat;

34. ösztönözzék a médiaszakmákon belüli vitát a muzulmánellenes rasszizmus és diszkrimináció megelőzésében és leküzdésében játszott szerepükről, valamint a médiaszakemberek⁵⁶ kiemelt felelősségéről, ami az iszlámról és a muzulmán közösségekről közvetített képet illeti és ezzel összefüggésben azt, hogy a világ minden eseményéről, különösen a terrorizmus minden formájáról pártatlan módon tudósítsanak, elkerülve a muszlimellenes sztereotípiák és előítéletek fenntartását, és ehelyett általánosabb betekintést nyújtsanak a muszlim emberek, és különösen a muszlim nők életének gazdag sokszínűségébe;

35. támogassák azon nem kormányzati szervezetek tevékenységét, amelyek fontos szerepet játszanak a muszlimellenes rasszizmus és diszkrimináció megelőzésében és

⁵³ Lásd még az EBESZ/ODIHR Képzés a gyűlölet-bűncselekmények ellen a rendészeti szervek részére (TAHCLE) és az Ügyészek és a gyűlölet-bűncselekmények elleni képzés (PAHCT) című programjait.

⁵⁴ Európa Tanács, PACE 1162-es ajánlás (1991) az iszlám civilizáció európai kultúrához való hozzájárulásáról.

⁵⁵ Lásd még: EBESZ/ODIHR, Európa Tanács és UNESCO, Útmutató pedagógusoknak a muszlimokkal szembeni intolerancia és hátrányos megkülönböztetés visszaszorítására: Az iszlamofóbia kezelése az oktatáson keresztül (2011); p. 31-43.

⁵⁶ Ethical Journalism Network (2019), Muszlimok a médiában: Nagyobb tolerancia és sokszínűség felé.

leküzdésében, elősegítve a sokféleség megbecsülését és nyitott és demokratikus teret biztosítva ezeknek a szervezeteknek ahhoz, hogy a muzulmánellenes rasszizmus különböző aspektusairól a diszkriminációról beszélgethessenek az állami szervekkel, a regionális/helyi közigazgatással és a magánszektor egyéb érintett szereplőivel együtt;

36. támogassák a különböző etnikai és vallási közösségek közös rasszizmusellenes fellépéseit, és segítsék elő a kultúrák és vallások közötti párbeszédet és toleranciát folyamatos erőfeszítések és széles körű tájékoztatás révén, amely a társadalmi szereplők széles körét minden szinten bevonja, beleértve a finanszírozás biztosítását és a megfelelő intézményi fórumok létrehozását;

37. bátorítsák a vallási vezetőket minden szinten, valamint a tudósokat, hogy vállaljanak felelősséget a tanítósokért az alulról szerveződő szinteken, és kerüljék a muszlimellenes rasszizmus szítását;

38. tegyék meg a szükséges lépéseket a muszlim közösségek politikai részvételének fokozása érdekében, különösen regionális/helyi szinten, valamint nemzeti és európai szinten;

39. törekedjenek olyan mechanizmusok és csatornák létrehozására és fejlesztésére, például helyi és regionális szintű nyilvános meghallgatásokon keresztül, amelyekkel közvetlen kapcsolatok létesíthetők a muszlimokkal annak érdekében, hogy megerősítsék ezekben a közösségekben az állami szervek iránti bizalmat;

C. Védelem

40. biztosítsák a muszlimok, muszlim közösségek és intézményeik védelmét a köztük és a helyi, valamint a nemzeti bűnüldöző hatóságok közötti együttműködés előmozdításával, elismerve a tagállamok elsődleges felelősségét, a bevált gyakorlatok és iránymutatások alapján, valamint értékelve a meghozott intézkedéseket és megosztva a legjobb gyakorlatokat más kormányokkal;⁵⁷

41. javítsák a muszlim közösségekkel való együttműködést és párbeszédet a szükséges biztonsági intézkedések meghatározása és végrehajtása, valamint egyéb aggályaik kezelése és szükségleteik kielégítése érdekében, beleértve szükség esetén a pénzügyi támogatást is. Ebben az összefüggésben adott esetben tegyenek meg minden szükséges lépést a muszlim személyek biztonságának biztosítására, különös tekintettel a muszlim nőkre és a muszlim kulturális, oktatási és vallási épületekre, mint például a mecsetekre és a muszlim közösségi életre, párbeszédet folytatva a muszlim és más egyesületekkel, amelyek részt vesznek a muszlimellenes rasszizmus elleni küzdelemben;

42. távolítsák el a diszkriminatív jogi vagy adminisztratív akadályokat az iszlám gyakorlására szolgáló istentiszteleti helyek építése és temetési szertartásaik útjából;

43. garantálják, hogy a muzulmán vallási viseletet nem használják fel ürügyként indokolatlanul eltérő bánásmódra, különösen, ha muszlim nőkre irányulnak, azáltal, hogy méltányos egyensúlyt teremtenek meg a vallás és a meggyőződés szabad megnyilvánulása, valamint a törvényes közérdek között, amely egy demokratikus társadalomban szükséges, amint azt rögzíti az Emberi Jogok Európai Egyezménye 9. cikkének (2) bekezdése;

44. hatékony és egyenlő védelmet biztosítanak a vallási meggyőződésen alapuló megnyilvánulások számára, beleértve az iszlám bírálását is, kivéve, ha az ilyen megnyilvánulások erőszakot, gyűlöletet vagy negatív sztereotípiákat szítanak a muszlimokkal szemben;

⁵⁷ Lásd például: EBESZ-ODIHR (2020), A muszlimellenes gyűlölet-bűncselekmények megértése és a muszlim közösségek biztonsági igényeinek kezelése. Gyakorlati útmutató.

45. biztosítsák a támogatást a muszlimellenes és más rasszista cselekmények áldozatai számára a meglévő jogi eszközök⁵⁸, iránymutatás⁵⁹ és bevált gyakorlatok szerint, például áldozatközpontú megközelítés kialakításával; biztosítva, hogy a muszlimellenes gyűlölet áldozatai érzékeny bánásmódban és megfelelő támogatásban részesüljenek (beleértve a pszichoszociális tanácsadást is) a büntetőeljárás előtt, alatt és után; hálózatokat építve fel mindazokból, akik a muszlim közösségek tagjaival szembeni hátrányos megkülönböztetés megelőzésén és kezelésén dolgoznak;⁶⁰

46. biztosítsák, hogy a muszlimellenes diszkrimináció áldozatai tisztában vannak azzal a lehetőséggel, hogy az ügyeket nemzeti esélyegyenlőségi testület elé utalhatják;

47. biztosítsák, hogy a muszlimellenes cselekmények áldozatai tisztában vannak a polgári, közigazgatási és büntetőeljárás útján történő jogorvoslathoz való jogukkal, és nincsenek akadályoztatva annak gyakorlásában a félelem, az elégtelen tudás, fizikai vagy érzelmi akadályok vagy eszközök hiánya miatt;

48. kerüljék az áldozatok túlzott kikérdezését, és használják a technológiát és egyéb eszközöket, hogy megvédjék őket az újbóli áldozattá válástól;⁶¹

D. Ügyészség / Rendészet

49. biztosítsák, hogy a jogszabályok lehetővé teszik a bűnüldöző szerveknek és az ügyészségi szolgálatoknak a muszlimellenes rasszizmus elleni hatékony fellépést, figyelembe véve az ECRI ajánlásait, amelyeket a 7. irányelv-ajánlásában foglalt a rasszizmus és faji megkülönböztetés elleni küzdelemre vonatkozó nemzeti jogszabályokról;

50. gondoskodjanak arról, hogy a törvény minden bűncselekmény esetében előírja, hogy a rasszista indíttatás, beleértve a muszlimellenes indíttatást is, súlyosbító körülménynek minősüljön;

51. gondoskodjanak arról, hogy a büntetőjog kiterjedjen a muszlimellenes elfogultságra is, és szankcionálja a következő muszlimellenes cselekményeket, ha azokat szándékosan követik el:

- a. diszkriminációra, erőszakra vagy gyűlöletre való nyilvános uszítás egy személy vagy személyek csoportja ellen azért, mert muszlimok vagy muszlimnak tekintik őket;
- b. erőszak alkalmazása egy másik személy ellen, vagy a tulajdonának megrongálása azért, mert az illető muszlim vagy muszlimnak tekintik;
- c. olyan csoport létrehozása vagy vezetése, amely azt a célt tűzte ki maga elé, hogy diszkriminációt, erőszakot vagy gyűlöletet terjeszt vagy szít vagy erőszakot alkalmaz egy másik személy ellen vagy rongálja annak tulajdonát azért, mert az illető muszlim vagy muszlimnak tekintik;
- d. tagság olyan csoportban vagy szervezetben, amely a fenti c) pontban említett célokat tűzi ki maga elé;
- e. csoportos támadásban való részvétel a lakosság egy része, egyéni állampolgárok vagy vagyonuk ellen azzal összefüggésben, hogy muszlimok vagy muszlimnak tekintik őket;

⁵⁸ Lásd például az erőszakos bűncselekmények áldozatainak kártalanításáról szóló európai egyezményt (CETS No 116).

⁵⁹ Lásd például az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának revideált iránymutatásait a terrorcselekmények áldozatainak védelméről (2017).

⁶⁰ Lásd az EU-FRA gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos gyakorlatainak összefoglalóját.

⁶¹ Gyűlölet-bűncselekmények áldozatai a büntető igazságszolgáltatás rendszerében. Gyakorlati útmutató, EBESZ/ODIHR, 2020.

- f. egy személy vagy személyek egy csoportjának nyilvános sértése és rágalmazása azért, mert az illető muszlim, vagy muszlimnak tekintik;
- g. egy személy vagy személyek csoportja elleni fenyegetés azért, mert muszlimok vagy muszlimnak tekintik őket;
- h. egy olyan ideológia rasszista célú nyilvános kifejezése, amely lebecsül vagy lealacsonyít vagy gyűlöletet szít személyek egy csoportja ellen, mert muszlimok vagy muszlimnak tekintik őket;
- i. az emberek ellen elkövetett népiirtás, emberiség elleni bűncselekmények vagy háborús bűncselekmények nyilvános tagadása, elferdítése, bagatellizálása, igazolása, rasszista céllal való elnézése azért, mert az illetők muszlimok vagy muszlimnak tekintik őket;
- j. a fenti a), f), g), h) és i) pontok szerinti megnyilvánulásokat tartalmazó írásos, képi vagy egyéb anyag rasszista célú nyilvános terjesztése vagy nyilvános szétesztése, illetve nyilvános terjesztése vagy nyilvános terjesztése céljából történő előállítás vagy tárolása;
- k. mecsetek, imaházak vagy más muzulmán közösségi intézmények, például iskolák, kulturális központok vagy temetők vagy azok jelképeinek megszenteltetésének, elpusztítása vagy megrongálása rasszista céllal;
- l. a muszlimok erőszakkal vagy fenyegetéssel történő akadályozása hitük szabad gyakorlásában vagy olyan vallási szertartásaik és szolgálataik elvégzésében, amelyek nem sértik az ország törvényeit, a közrendet és a közérkölcset;

52. biztosítsák, hogy az online muszlimellenes bűncselekményeket ugyanúgy megbüntetik, mint az offline bűncselekményeket, és hatékony büntetőeljárással és egyéb intézkedésekkel megfelelően kezelik őket. Az internetszolgáltatóknak haladéktalanul és következetesen el kell távolítaniuk az illegális muszlimellenes gyűlöletbeszédet a vonatkozó jogi és nem jogi kerettel összhangban;

53. gondoskodjanak arról, hogy a törvény előírja a muszlimellenes rasszizmust és diszkriminációt támogató szervezetek, köztük a politikai pártok állami finanszírozásának megszüntetését;

54. gondoskodjanak arról, hogy a törvény lehetőséget biztosít a muszlimellenes rasszizmust és diszkriminációt hirdető szervezetek feloszlására;

55. tegyék meg a megfelelő intézkedéseket annak biztosítására, hogy a muszlimellenes rasszizmus és diszkrimináció megelőzését és szankcionálását célzó jogszabályokat hatékonyan végrehajtják;

56. hajtsák végre a fenti III.B. (Megelőzés) szakaszban tett ajánlásokat az adatgyűjtést (24. §), valamint a rendőrök, ügyészek és bírói testület képzését (27. §) illetően;

57. hajtsák végre a fenti III.C. (Védelem) szakaszban tett ajánlásokat az áldozatok jogait (47. §) és az újbóli áldozattá válás elkerülését (48. §) illetően;

58. mozdítsák elő a vonatkozó eljárásoknak megfelelően a muszlimellenes cselekmények áldozatainak hatékony részvételét a polgári, közigazgatási vagy büntetőeljárásokban;

59. biztosítsák, hogy a rendőrség és az ügyészség kapcsolattartókat jelöl ki a gyűlöletbeszéd és gyűlölet-bűncselekmények által célzott kiszolgáltatott csoportok számára, beleértve a muszlimokat is. Ezeknek a kapcsolattartóknak folyamatos képzésben kell részesülniük a gyűlöletbeszéd és a gyűlölet-bűncselekmények kivizsgálásáról, valamint rendszeres párbeszédet kell kialakítaniuk és fenntartaniuk ezekkel a csoportokkal a

gyűlöletbeszéd és a gyűlölet-bűncselekmények megfelelő bejelentésének, kivizsgálásának és üldözésének biztosítása érdekében;

60. gondoskodjanak arról, hogy a rendőrség és az ügyészség alaposan kivizsgáljon minden feltételezett muszlimellenes gyűlöletbeszédet és gyűlölet-bűncselekményt, és gondoskodjanak arról, hogy az elfogultság meglétének lehetőségére következetesen figyelnek a rendőrségi jelentésekben és nyomozásokban, valamint minden további bírósági eljárásban.

FÜGGELÉK

Linkek az I.-III. részekben hivatkozott dokumentumokhoz

Európa Tanács, [Kiegészítő jegyzőkönyv a kiberbűnözés elleni egyezményhez, a számítógépes rendszereken keresztül elkövetett rasszista vagy idegengyűlölő cselekmények bűncselekménnyé minősítéséről \(CETS No. 189\)](#)

[Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának CM/Rec\(2019\)1 ajánlása a tagállamoknak a szexizmus megelőzéséről és leküzdéséről](#)

Európa Tanács, Miniszteri Bizottság, CM/Rec (2018) 2. számú ajánlás a tagállamok számára az internetes közvetítők szerepéről és felelősségéről

[Európa Tanács, Miniszteri Bizottság, Revideált iránymutatások a terrorcselekmények áldozatainak védelméről \(2017\)](#)

[Európa Tanács, Miniszteri Bizottság, Fehér könyv a kultúrák közötti párbeszédéről \(2008\)](#)

Európa Tanács, [Emberi Jogok Európai Egyezménye \(Európai egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről\)](#) (CETS No 005)

Európa Tanács, [Emberi Jogok Európai Egyezménye \(Európai egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről\)](#), 12. számú [jegyzőkönyv](#) (CETS No 177)

Európa Tanács, [Európai egyezmény az erőszakos bűncselekmények áldozatainak kártalanításáról](#) (CETS No 116).

Európa Tanács, [ECRI, 1. általános irányelv-ajánlás a rasszizmus, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni küzdelemről](#)

Európa Tanács, [ECRI, 2. számú \(revideált\) általános irányelv-ajánlás rasszizmus és intolerancia nemzeti szintű leküzdését célzó esélyegyenlőségi szervekről](#)

Európa Tanács, [ECRI, 6. számú általános irányelv-ajánlás a rasszista, idegengyűlölő és antiszemita anyagok interneten keresztüli terjesztése elleni küzdelemről](#)

Európa Tanács, [ECRI, 7. számú \(revideált\) általános irányelv-ajánlás a rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelem nemzeti jogszabályairól](#)

Európa Tanács, [ECRI, 8. számú általános irányelv-ajánlás a rasszizmus elleni küzdelemről a terrorizmus elleni küzdelem során](#)

Európa Tanács, [ECRI, 9. számú \(revideált\) általános irányelv-ajánlás az antiszemitizmus megelőzéséről és az ellene való küzdelemről](#)

Európa Tanács, [ECRI, 10. számú általános irányelv-ajánlás a rasszizmus és a faji megkülönböztetés ellen az iskolai oktatásban és az oktatáson keresztül folytatott küzdelemről](#).

Európa Tanács, [ECRI, 11. számú általános irányelv-ajánlás a rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelemről a rendfenntartásban](#)

Európa Tanács, [ECRI, 14. számú általános irányelv-ajánlás a rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelemről a foglalkoztatásban](#)

Európa Tanács, [ECRI, 15. számú általános irányelv-ajánlás a gyűlöletbeszéd elleni küzdelemről](#)

Európa Tanács, [ECRI, Éves jelentések](#)

Európa Tanács, [ECRI, Vélemény a „fajiasodás” fogalmáról \(2021\)](#)

Európa Tanács, [ECRI, Ütemterv a hatékony egyenlőségre vonatkozóan](#)

[Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés, 1805. számú ajánlás \(2007\) a személyek elleni, vallási alapon történő gyalázkodásról, vallási sértésekről és gyűlöletbeszédéről](#)

[Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés, 1162. számú ajánlás \(1991\) az iszlám civilizáció európai kultúrához való hozzájárulásáról](#)

[Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés, 2090 \(2016\) határozat a nemzetközi terrorizmus leküzdéséről az Európa Tanács normáinak és értékeinek védelme mellett](#)

[Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés, 2036 \(2015\) számú határozat az intolerancia és a diszkrimináció elleni küzdelemről Európában, különös tekintettel a keresztényekre](#)

[Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés, 1928 \(2013\) számú határozat a vallással és meggyőződéssel kapcsolatos emberi jogok védelméről, valamint a vallási közösségek erőszaktól való védelméről](#)

[Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés, 1887 \(2012\) számú határozat, A muszlim nők többszörös megkülönböztetése Európában, az esélyegyenlőség érdekében](#)

[Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés, 1743 \(2010\) határozat az iszlámról, az iszlamizmusról és az iszlamofóbiáról Európában](#)

[Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés, 1605 \(2008\) számú határozat a szélsőségekkel szembesülő európai muszlim közösségekről](#)

[Európa Tanács, Parlamenti Közgyűlés, 1510 \(2006\) számú határozat a véleménynyilvánítás szabadságáról és a vallási meggyőződés tiszteletéről](#)

[Európa Tanács, A Főtitkár antiszemita, muzulmánellenes és egyéb formájú vallási intoleranciával és gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó különleges képviselője, Online felmérés \(2021\)](#)

[Ethical Journalism Network \(2019\), Muszlimok a médiában: Nagyobb tolerancia és sokszínűség felé](#)

[Európai Unió, Bizottság, Rasszizmus elleni cselekvési terv a 2020–2025-ös időszakra](#)

[Európai Unió, Tanács, 2008/913/IB kerethatározat a rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel való küzdelemről](#)

[Európai Unió – Alapjogi Ügynökség / Európa Tanács – Emberi Jogok Európai Bírósága, Kézikönyv az európai megkülönböztetésmentességi jogról \(2018\)](#)

[Európai Unió, Alapjogi Ügynökség \(2021\), \(EU\) 2017/541 irányelv a terrorizmus elleni küzdelemről: Az alapvető jogokra és szabadságokra gyakorolt hatás](#)

[Európai Unió, Alapjogi Ügynökség, Második felmérés az Európai Unió kisebbségeiről és azokkal szembeni hátrányos megkülönböztetésről, Muszlimok – Egyes megállapítások \(2017\)](#)

[Európai Unió, Alapjogi Ügynökség, Gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos gyakorlatok összefoglalója.](#)

[Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet / Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala \(EBESZ/ODIHR\), A muszlimellenes gyűlölet-bűncselekmények megértése és a muszlim közösségek biztonsági igényeinek kezelése: Gyakorlati útmutató \(2020\)](#)

[EBESZ/ODIHR Gyűlölet-bűncselekmények áldozatai a büntető igazságszolgáltatás rendszerében. Gyakorlati útmutató \(2020\)](#)

[EBESZ/ODIHR, Európa Tanács és az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete \(UNESCO\), Útmutató pedagógusoknak a muszlimokkal szembeni intolerancia és hátrányos megkülönböztetés visszaszorítására: Az iszlamofóbia kezelése az oktatáson keresztül \(2011\)](#)

[EBESZ/ODIHR A gyűlölet-bűncselekmények elleni információs eszköztár](#)

[EBESZ/ODIHR Program: Képzés a gyűlölet-bűncselekmények ellen a rendészeti szervek részére \(TAHCLE\)](#)

[EBESZ/ODIHR, Program: Ügyészek és a gyűlölet-bűncselekmények elleni képzés \(PAHCT\)](#)

[Egyesült Nemzetek Szervezete, Faji Megkülönböztetés Megszüntetésével Foglalkozó Bizottság \(CERD\), 36. sz. általános ajánlás a rendészeti szervek tisztviselőinek faji profilalkotása megelőzéséről és leküzdéséről \(2020\), CERD/C/GC/36](#)

[Egyesült Nemzetek Szervezete, Faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény](#)

[Egyesült Nemzetek Szervezete, Emberi Jogi Főbiztos Hivatala és az Egyesült Nemzetek Női Fejlesztési Alapja \(UNIFEM\), az ENSZ Nők Fejlesztési Osztálya, Jelentés a nemi és faji megkülönböztetéssel foglalkozó szakértői csoport üléséről \(2000\)](#)

[Egyesült Nemzetek Szervezete, Főtitkár, Gyűlöletbeszédre vonatkozó stratégia és cselekvési terv](#)

[Egyesült Nemzetek Szervezete, Vallás- vagy meggyőződés szabadsággal foglalkozó külömbizott, Jelentés az iszlamofóbia/muzulmánellenes gyűlölet elleni küzdelemről a valláson vagy meggyőződésen alapuló megkülönböztetés és intolerancia felszámolása érdekében \(2021\), A/HRC/46/30.](#)

[Egyesült Nemzetek Szervezete, Az emberi jogoknak és alapvető szabadságjogoknak a terrorizmus elleni küzdelem során történő előmozdításával és védelmével foglalkozó külömbizott, Jelentés az erőszakos szélsőségesség megelőzését és leküzdését célzó politikák és gyakorlatok emberi jogi hatásáról \(2020\), A/HRC/43/46](#)

[Egyesült Nemzetek Szervezete, Külömbizott a rasszizmus, a faji megkülönböztetés, az idegengyűlölet és a kapcsolódó intolerancia mai formáiról, 2017-es jelentés, A/72/287](#)

[Egyesült Nemzetek Szervezete, UNESCO, Ajánlás a mesterséges intelligencia etikájára vonatkozóan \(2021\)](#)

[Egyesült Nemzetek Szervezete, UNESCO, Nyilatkozat a tolerancia alapelveiről \(1995\)](#)

[Egyesült Nemzetek Szervezete, Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata](#)

A II. és III. részben hivatkozott ítélkezési gyakorlat

Emberi Jogok Európai Bírósága

Dahlab kontra Svájc (42393/98), 2001. február 15-i határozat.

Norwood kontra Egyesült Királyság (23131/03), 2004. november 16-i határozat.

Leyla Şahin kontra Törökország [GC], (44774/98), 2005. november 10-i ítélet.

Köse és társai kontra Törökország (dec.) (26625/02), 2006. január 24-i ítélet.

Soulas és társai kontra Franciaország (15948/03), 2008. július 10-i határozat.

Dogru kontra Franciaország (27058/05) és Kervanci kontra Franciaország (31645/04) 2008. december 4-i ítélet.

Féret kontra Belgium (15615/07), 2009. július 16-i ítélet.

Le Pen kontra Franciaország (18788/09), 2010. május 7-i határozat.

S.A.S. kontra Franciaország (43835/11), 2014. július 1-i ítélet.

Ebrahimian kontra Franciaország (64846/11), 2015. november 26-i ítélet.

Osmanoğlu és Kocabaş kontra Svájc (29086/12), 2017. január 10-i ítélet.

Belcacemi és Oussar kontra Belgium (37798/13) 2017. július 11-i ítélet.

Dakir kontra Belgium (4619/12), 2017. július 11-i ítélet.

E.S. kontra Ausztria (38450/12), 2018. október 25-i ítélet.

Sanchez kontra Franciaország (45581/15), 2021. szeptember 2-i ítélet.

Az Európai Unió Bírósága (EUB)

C-157/15, Samira Achbita, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding kontra G4S Secure Solutions NV és 188/15 Bougnaoui és Association de défense des droits de l'homme (ADDH) kontra Micropole Univers, EUB, 2017. március 14.

C-804/18 és C-341/19, IX kontra WABE eV és MJ kontra MH Müller Handels GmbH, EUB, 2021. július 15.

Egyesült Nemzetek Szervezete, Emberi Jogi Bizottság

Yaker kontra Franciaország (2747/2016), 2018. július 17.

Hebbadj kontra Franciaország (2807/2016), 2018. július 17.